

Hannu ja Kerttu

Synkässä metsässä asui köyhä halon-hakkaaja vaimoinensa lapsinensa; noita lapsia oli kaksi, Hannu niminen poika ja Kerttu niminen tyttö. Ukolla oli elanto niukassa, ja kerran, kun kova katovuosi maakuntaa rasitti, ei hän enään saanut perheellensä joka-päiväistä leipää hankituksi. Tuosta huolestuneena hän illalla suruissansa vuoteellaan vääntelihe, huokaili ja sanoi vaimollensa: "mikähän viimein tästä lopuksi? kuinka saanemme elätetyksi nuot lapsi raukkamme, koska ei meillä enään ole itsellämmekään suuhun pantavaa?" - "Kyllä minä neuvon tiedän, ukkoseni," vastasi vaimo, "huomen-aamulla ani varahin viemme lapset ulos tiheimpään metsähän, sinne heille valkean viritämme, annamme kumpaisellekin leipä-palasan, lähdemme sitten työhömmä ja jätämme heidät tuonne. He eivät enään osaa takaisin kotia ja näin olemme heistä päässeet." - "Mahdotonta, akkaseni," sanoi mies, "tuohon en suinkaan suostu; enhän minä lapsiani raskisi metsään jättää yksiksensä, pahat pedot heidät kohta raatelisivat saaliiksensa." - "Voi sinuas, tyhmää houkkioa," vaimo väitteli, "kaikkein neljän meidän siis täytyy nälkään kuolla; kyllähän sinun siis jo sopii ruveta lautoja höyläämään ruumiin-arkkujen varalle," eikä ukolle hengen rauhaa heittänyt, kunnes hänen vihdoin sai suostumaan. "Mutta noita lapsi raukkoja minun kuitenkin käy sääliksi," valitteli mies parka.

Myöskin molemmista lapsista oli nälkä unen karkoittanut, he makasivat hereillä sekä kuulivat, mitä äiti-puoli puhui isälle. Kerttu katkerasti itki ja sanoi Hannulle: "nyt olemme vallan hukassa." - "Ole ääneti, Maijaseni," Hannu vastasi, "eipä liioin suremisen syytä, kyllä minä neuvon tiedän." Ja kun vanhemmat olivat nukkuneet, nousi poika vuoteeltansa, puki takin yllensä, aukasi ali-oven sekä hiipi ulos pihalle. Siellä kuu kirkkaasti kumotti ja huoneen edustalla valkoiset pii-kivet ikään-kuin hopealta hohtivat. Hannu maata kohden kumartui ja pisti noita taskuihinsa niin monta, kuin mitä vain sai niihin mahtumaan. Sitten palasi hän huonehesen ja sanoi Kerttulle: "ole huoleti, sisarueni, ja nuku rauhaan. Jumala ei ole meitä hylkäävä," sekä laskehe taas vuoteellensa.

Päivän koittaessa, jo ennen auringon noustua, tuli vaimo ja herätti molemmat lapset: "nouskaa pois, te laiskurit, me ai'omme mennä metsään, puita noutamaan." Sitten hän kummallekin antoi

leipä-palasan, sanoen: "tuossa on teille päivälliseksi, mutta älkää ennen sitä syökö, sillä muuta ette enään saa." Kerttu leivän otti vyö-liinaansa, koska Hannun oli taskut kiviä täynnänsä. Sitten kaikin yhdessä läksivät metsähän. Hetkisen heidän kuljettuansa Hannu hiukan pysähti kurkistaen taaksensa kotoa kohden, ja tätä tekoa hän sitten teki tuon tuostakin. Isä huusi: "hoi Hannu, mitäs sinne jäät töllöttelemään? varo selkäsi ja korjaa koipias." - "Isä kulta," Hannu vastasi, "katselen valkoista kisuani, joka tuvan katolla istuu, minulle jää-hyvästit sanoen." Tähän vaimo virkkoi: "sinä vasta hupsu, eihän siinä kissa mikään, se vain aamu-auringon valaisema savu-torvi." Mutta Hannu ei ollutkaan kissaa katsellut, vaan joka kerta ottanut taskustansa ja heittänyt polulle yhden noista kiiltävistä kivistänsä. Heidän sitten kau'as metsään ennätettyänsä isä virkahti; "ruvetkaatte nyt, lapset, puita kokoomaan, minä valkean ai'on tehdä, ett'ei teidän tulisi vilu." Hannu ja Kerttu nyt risuja kokosivat koko aimo kasallisen. Sitten risut sytytettiin palamaan, ja liekkien päästyä oikein leimahtelemaan sanoi vaimo: "laskekaatte nyt, lapsukaiseni, maata valkean viereen ja levätkäätte siinä, me menemme metsään puita hakkaamaan ja työstä päästyämme palaamme tänne, teitä noutamaan."

Hannu ja Kerttu valkean ääressä istuivat, ja kun tuli päivällisen aika, söivät kumpanenkin leipä-palanssa. Ja koska yhä kirveen-ääntä kuului, luulivat isän vielä olevan lähistössä. Mutta eihän tuo kirveen kalketta ollutkaan, vaan olipa se kuivaan puuhun sidottu oksa, jota tuuli sinne tänne heilutteli. Kun he siinä näin olivat kauan istuneet, väsymys heidän silmänsä ummisti, ja he sikeään uneen nukuivat. Viimein kun heräsivät, oli jo pilkko pimeä. Kerttu hyrähti itkemään ja sanoi: "kuinka nyt enään osaamme metsästä kotia?" Mutta Hannu häntä lohdutteli: "malta vain mieles kappaleen aikaa, kunnes kuu nousee, silloin kyllä käypä meiltä kotihin osaaminen." Ja kun sitten täysi-kuu oli nousut taivahalle, otti hän sisartaan kädestä ja läksi astumaan sitä tietä, jota pii-kivet, välkkyen ikään-kuin äsken tehdyt hopearahat, hänelle osoittivat. Koko yön käytyänsä pääsivät lapset päivän koittaessa viimeinkin isänsä huoneen portahille. He ovea koputtivat, ja kun vaimo herättyänsä huomasi siellä Hannun ja Kerttun olevan, kiljasi hän heille: "te

lapsi lurjukset siinä! mitä näin kau'an olette metsässä maata loikutelleet? me jo arvelimme, ettette enään palaisi kotia ollenkaan." Mutta isä oli iloissansa, sillä kovasti oli se hänen omaa-tuntoansa vaivannut, että hän noin oli jättänyt lapsensa metsään yksikseen.

Eipä aikaakaan, jopa jälleen kova kurjuus kaikkialla, ja lapset eräänä yönä kuuluivat äidin maatessansa sanovan isälle: "taas on meiltä kaikki ruoka suden suussa, leipää enään on ainoastansa puoli kyrsänen ja sitten tulee lorun loppu. Lapsien täytyy tiehensä, viekäämme heidät edemmäksi metsään, jotta eivät enään kotia osaisi takaisin, muutoin me aivan auttamattomiin joudumme." Miehen mielestä tuo kovin kamalalta tuntui ja hän ajatteli: "parempi toki se, että lapsilles antaisit vaikka viimeisenkin leivän-murun." Mutta vaimo ei hänen puheitansa ottanut kuullakseenkaan, vaan torui ja soimasi häntä alin-omaa. Joka kerran a:n on sanonut, kyllä se pian e:henkin ehtii, ja koska ukko jo yhden erän oli akkansa mieliksi myöntynyt, täytyi hänen taipua vielä toisenkin kerran.

Mutta lapset nytkin osasivat olla hereillä ja kuuluivat koko keskustelun. Vanhempiansa nukuttua Hannu taas nousi vuoteeltaan, lähteäksensä ulos pii-kiviä noukkimaan, kuten menneelläkin kertaa, mutta vaimo oli oven lukinnut eikä Hannulta siis käynyt pihalle pääseminen. Sisartansa hän kuitenkin lohdutteli sanoen: "älä itke, Kerttusenä, vaan nuku huoleti, kyllä Jumala armias meitä auttaa."

Aamulla varahin tuli vaimo ja ajoi lapset vuoteelta. Kumpikin he saivat leipä-palასensa, mutta tuopa nyt oli paljon pienempi, kuin mitä entis-kerralla annettiin. Kun sitten metsähän mentiin, Hannu leivän murensi taskussansa, pysäsi tuon tuostakin ja heitti maahan murusen. "Mitäs sinä, Hannu, siinä töllistellen seisoskelet," ärjäsi isä, "tule tiehes." - "Minä kurkistelen kyyhkystäni, joka tuolla istuu katolla ja jää-hyväisiänsä minulle noikkailee," vastasi poika. "Hassu sinä." sanoi vaimo, "mikähän kyyhkynen siellä, tuohan on savu-torvi, jota aamuinen aurinko valaisee." Mutta Hannu vähitellen pudotti kaikki leivän-palat polulle.

Vaimo vei lapset metsähän edemmäksi, kuin missä milloinkaan olivat ennen käyneet. Sinne taas tehtiin iso valkea ja äiti sanoi: "jääkää nyt tänne istumaan, ja jos teitä väsymys rupee vaivaamaan, sopii teidän nukkua vähäksi aikaa; me lähdemme metsään puita hakkaamaan, mutta illan tultua, kun työstä pääsemme, palaamme tänne takaisin, teitä noutamaan." Päivän jouduttua puolille, jakoi Kerttu leivästensä toisen

puolen Hannulle, joka oli omansa ripoitannut tielle. Sitten lapset nukkuivat, ja jopa ennätti iltä, vaan ei ketään kuulunut noita raukkoja noutamaan. He vasta heräsivät, kun yö jo oli pimennyt, ja Hannu Kerttua lohdutteli sanoen: "maltappas vain, Kerttusenä, kunnes kuu nousee, silloin näemme leivänmurut, joita polulle ripoitellin, net meitä kotihin johdattavat." Kuun noustua sitten läksivät liikkelle, mutta eivät leivän-murujaan enään löytäneetkään, sillä lintuja kedolla ja metsässä lenteli tuhansittain, ja nämähän olivat noukkaansa nokkineet nuot muruset. Hannu Kerttulle sanoi: "kyllä vielä kotia osaamme," mutta eivät osanneetkaan. He koko yön kävelivät sekä vielä seuraavan päivänkin aamusta iltaan saakka, mutta ainahan vain metsää kesti, ja jopa nälkä heitä rupesi kovasti vaivaamaan, sillä eivät ollehet muuta saaneet syötäväksensä, kuin mitä marjoja maasta vähäsen löysivät. Ja koska he olivat niin väsyksissänään, että tuskin enää jaksoivat pystyssä pysyä, panivat erähän puun suojaan maata ja nukkuivat sinne.

Jo nyt oli kolmas aamu siitä, jona olivat isänsä mökistä lähteneet. Taas he astelemaan rupesivat, mutta eksyivät aina vain yhä edemmäksi metsähän ja jo olivat aivan nääntymäisillänään. Puoli-päivän aikoihin näkivät oksalla istuvan kauniin lumi-valkian pikku linnun, joka niin suloisesti lauleli, että he sitä kuuntelemaan pysähtyivät. Sitten se siipiänsä kohottaen lentää lehahteli heidän edeltänsä ja he samaa suuntaa läksivät astumaan, kunnes näkyi pikku tupanen, jonka katolle lintu istahti, ja lähemmäksi tultuansa lapset huomasivat seinien olevan leivästä sekä katon kakuista kyhättynä, mutta sulasta sokerista akkunojen. "Nyt suuta oikein sukikaamme, koska kerrankin on kelpo ateria saatavissa," sanoi Hannu. "Minä katosta syön kappaleen, syö sinä, Kerttu, akkunasta, sillä se makeimmalta maistunee." Poika kätensä kurotti sekä mursi katosta itselleen palasen, koettaaksensa, miltä tuo tulisi, ja Kerttu ruutua nakartelemaan rupesi. Silloin tuvasta kimeä ääni huusi:

"kopsis, kopsis, kopistaa!
kukapa akkunaa koputtaa?"

ja lapset vastasivat:

"tuuli, tuuli,
taivon lapsi,"

sekä söivät vain syömistänään, äänestä sen enempää

huolimata. Hannu, jonka mielestä katto aivan oivalliselta maistui, repi itsellensä siitä ison palan ja Kerttu kiskoi kokonaisen ympyriäisen ruudun irti, meni istumahan ja rupesi sitä syödä hotkottelemaan. Silloin ovi äkkiä aukeni ja iki-vanha akka tuli sauvansa nojassa sieltä hiipien. Hannu ja Kerttu tuosta niin pahasti pelästyivät, että maahan luikahti, mitä heillä oli hyppysissä. Mutta akka päättänsä nykäytti sanoen: "hei, lapsi kullat! kuka teidät tänne on tuonut? tulkaa sisälle ja jääkää minun luokseni, täällä teitä ihana oltava odottaa." Hän otti heitä kädestä ja vei heidät tupahan. Siellä hyvää ruokaa tarjottiin, maitoa ja sokeroittuja pannu-kakkuja, omenia ja pähkinöitä. Sitten heille kummallekin valmistettiin pehmeä, sievä vuode, ja Hannu ja Kerttu panivat maata, luullen olevansa taivahissa.

Mutta paljasta teeskentelyä akan ystävällisyys, sillä olipa hän häijy noita, joka lapsia väijyi ja oli leivästä huoneen laatinut, siten saadaksensa noita tykönsä houkutetuksi. Kuka sitten vain hänen pauloihinsa sattui, sen hän tappoi, keitti ja söi suuhunsa, ja silloin hänen mielestensä vasta oikea juhla-päivä. Kun Hannu ja Kerttu olivat huonetta lähestyneet, oli hän ilkeän naurun laskenut ja pilkka-suin mumissut: "noh nuot eivät suinkaan kynsistäni pääse." Varkain aamulla jo ennen lasten herättyä, nousi akka vuoteeltansa ja nähdessään, miten molemmat suloisesti siinä lepäsivät pyöreä- ja puna-poskisina hän itseksensä jupisi: "noistapa vasta uhallinen paisti paisuu." Sitten hän lahoilla sormillaan kaappasi Hannun ja kantoi hänet pieneen karsinaan. Poika kyllä pahasti parkui, mutta eipä huutamisesta apua: akka ristikko-ovella karsinan suun sulkii. Tuosta meni hän Kerttun luoksi, herätti hänet pudistamalla ja ärjäsi: "pian pystyhyn, sinä laiskuri! Sinun pitää mennä noutamaan vettä sekä sitten keittää jotakin hyvää veljelles, joka syöttö-aikana läätissä istuu. Ja kun hän on oikein lihavaksi lihonnut, minä hänen syön suuhuni." Kerttu rupesi katkerasti itkemään, mutta turhaan hän siinä porasi, hänen täytyi tehdä, mitä tuo noita häijykäs vaati.

Nyt Hannu paralle mitä parahinta ruokaa keitettiin, mutta Kerttu ei muuta saanut kuin äyriäisen kuoria. Joka aamu akka hiipi karsinan edustalle ja huusi: "Hannu kuules, pistä tänne sormes, tunnustellakseni, joko sinuun lihaa rupeaa karttumaan." Mutta Hannu pienen luun pisti ristikosta, eikä huono-silmäinen akka tuota huomannut, vaan luuli sen Hannun sormeksi sekä ihmetteli, ett'ei se ollenkaan lihoamista tehnyt. Näin

kului neljä viikkoa ja Hannu yhä vielä pysyi yhtä laihana, mutta nyt pä akalta loppui mielen-maltti, eikä hän enään kestänyt enempää odottamista. "Hoi Kerttu," hän tytölle huusi, "mene vilppahasti vettä noutamaan. Hannu olkoon lihava taikka laiha, huomenna minä hänet tapan ja keitän." Surusta sortuneena sisar raukka vedelle läksi ja kyneleitä viljavalta valui hänen poskillensa. "Armias Jumala, auta meitä!" hän huudahti, "voi jospa sentään pedot olisivat metsässä meidät syöneet, silloin olisimme kumminkin yhdessä kuolleet." - "Heitä hiiteen nuot lorusi," tiuskasi akka, "ei niistä kuitenkaan apua lähde vähintäkään."

Aamulla varahin Kerttun täytyi mennä valkeaa tekemään ja vesi-kaattilaa nostamaan tulelle. "Ensiksi leipokaamme," virkkoi akka, "jo on uuni lämmitettyä ja taikina vastattuna." Tämän sanottuansa lykkäsi hän tyttö paran lähelle uunin-suuta, josta korkealle leiskahteli tulen-liekit. "Könni tuonne sisälle," sanoi noita, "koettamaan, onko uuni tarpeeksi kuuma, että meidän sopii sinne pistää leivät." Ja sepä hänellä mielessä, että, kun Kerttu uunissa kerran olisi, hän pian uunin-suun tukkisi, jotenka tyttö sinne jäisi paistumaan; ja sitten hän hänetkin aikoi syödä suuhunsa. Mutta Kerttu kyllä yskän ymmärsi ja virkkoi: "empä tiedä, miten minun on meneteltävä; kuinkahan minä tuonne pääsen sisälle?" - "Voi sinuas, tyhmää tölleröistä," akka vastasi, "onhan siinä suuta suuremmankin varalle, senhän luulisi sinunkin näkevän, mahtuisimpa vaikka itsekin siitä sisälle," ja kömpi sitten likemmäksi sekä pisti päänsä uunihin. Silloin Kerttu hänen tuuppasi sinne peräti sisähän, paiskasi rauta-oven kiinni ja lykkäsi etehen salvan. Hui miten hirveästi akka nyt rupesi tuolla ulvomaan! mutta Kerttu tiehensä juoksi, ja tuo jumalaton noita sinne jäi palamaan, siten saaden surkean surman.

Kerttu oiko-päätä Hannun luo riensi, aukasi karsinan oven ja huusi: "Hannuseni, me nyt olemme pelastuneet, vanha noita on kuollut." Hannu, silloin karsinasta kiiruhti, kuten oven au'ettua lintunen häkistä. Nytpä lapset vasta olivat iloissansa, hyppelivät sinne tänne sekä suutelivat toisiansa. Ja koska ei heidän enään ollut mitään pelkäämistä, menivät sisälle noidan huonehesen, jossa oli joka nurkassa arkku helmiä ja kalliita-kiviä täynnänsä. "Nämät toki parempia kuin pii-kivet," huudahti Hannu, pistäin taskuihinsa, mitä vain sai niihin mahtumaan, ja Kerttu sanoi: "myös minäkin tahdon jotain viedä kotihini," sekä ajoi vyö-liinansa täpö täyteen. "Mutta nyt

kiiruusti rientäkäämme pois täältä noitain-pesästä," muistutti Hannu. Pari tuntia sitten astuttuansa saapuivat ison veden rannalle. "Tästä emme pääse ylitse," sanoi Hannu, "porrasta ei ole näkyvissä eikä siltaa." - "Eikä venettäkään," jatkoi Kerttu, "mutta tuolla uipi valkoinen sorsa; jos sitä pyydän apuun, kyllä se meidät toiselle puoleen saattaa," sekä huusi sitten:

"Sorsa, sorsa!
tässä Hannu ja Kerttu.
Souda meitä, sorsasemme,
anna selkäs veneeksemme!"

Sorsa myöskin tuli heidän luoksensa, ja Hannu sen selkähän istahti sekä käski sisarensa tulla viereensä istumaan. "Empä niinkään," Kerttu vastasi, "siitä sorsalle liian raskas taakka karttuisi, se meidät vieköön yhden erältään." Tämän tekikin tuo eläin kilttinen, ja kun sitten lapset toiselle rannalle päästyänsä olivat kappaleen aikaa kulkeneet, alkoi metsä heidän mielestänsä vetää yhä tutummalta, ja jopa jo viimein kaukaa haamoitti heidän isänsä tupanen. Silloin he juoksemaan rupesivat, hyökkäsivät huonehesen ja kapusivat suorastaan isänsä kaulaan. Tuo ukko raukka ei ollut ilon-hetkistä nähnyt aina siitä saakka, jolloinka hän oli lapset heittänyt metsään, mutta akan oli kuolema korjannut. Kerttu kaatamalla vyöliinansa tyhjensi, että kieriellen helmiä ja kalliita kiviä tuvan joka nurkkahan poukahteli, ja Hannu taskuistansa niitä veteli kourallisen toisensa perästä. Nytpä haihtui huolet kaikki, ja sulaa riemua nauttien he sitten yhdessä edelleen elivät. Jo tuli satuni loppu, tuollapa hiiri juoksee; joka sen kiinni kaappaa, hän siitä uhkeat turkit saapi.

* * *